

Ders 1

Кыргыз адабиятынын булактары

(Kırgız edebiyatının kaynakları)

Kırgız halkı çok zengin bir edebî mirasın sahibidir. Kırgızlar M.Ö.döneme dayanan uzun tarihi boyunca yüzlerce destan, mit, efsane, masal gibi halk edebiyatı ürünlerini meydana getirmişlerdir. Adları tarihte M.Ö. 200'ü yıllardan itibaren Çin yılıklarında geçen Kırgızlar, Merkezî Asya'nın Güney Sibiryâ, Moğolistan, Doğu Türkistan, Tanrı Dağları gibi çeşitli coğrafyalarında konar göçer hayat sürdürmüşler ve geçmiş hayatlarının hatırası olarak birçok sözlü edebiyat eserlerini meydana getirmişlerdir.

VI-XI. asırlarda tarihte Yenisey yazıları adıyla bilinen eski Türk yazıları ile eserler bırakan Kırgızların en eski edebi dili ve edebiyatının başlangıcı olarak ölenlere ağıt şeklinde yazılan ufak yazıtlar geçer. Kırgızların yazı diline ve yazılı edebiyat geleneğine sahip oldukları, onların buldukları coğrafyalara bıraktıkları bu eserlerden tespit edilebilir. Yenisey'de, Moğolistan'da, Fergana Vadisinde, Isık-Köl ve Talas'ta bulunan Yenisey tipi eserler bu görüşün kanıtıdır.

Tarihî gelişme sürecinde bu yazı geleneğini yitirmiş olan Kırgızların edebi geleneğini sözlü olarak devam ettirdikleri bilinir. Mitolojik içerikli avcılık destanları ve "Manas" destanı gibi uzun ömürlü eserler ancak çok güçlü edebî gelenek sayesinde binlerce yıllar içerisinde nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşabilecekti.

Kırgızların mitolojik, totemistik anlayışları esasında yaratılmış "Kococaş", "Er Töştük", "Coodarbeşim" destanları, IX-X. yüzyıllarda hüküm süren Büyük Kırgız Kağanlığı dönemini ve Karakitaylarla olan mücadeleyi konu eden "Manas", "Semetey", "Seytek" trilojisi, bunun yanı sıra ortaçağ Kırgızlarının Cungarlara karşı bağımsızlık savaşlarını yansıtan onlarca destanları dünya epik mirasının en güzel örneklerini teşkil eder. Sözlü edebiyat ile beraber zamanının ileri gelen aydınları, düşünürleri de Orta Asya Türklerinin etkin edebi dili olan Çağatay edebî dili geleneğinde birçok edebi ve felsefi eserleri vücuda getirmişlerdir.

XVIII-XIX. yüzyıl şairleri Moldo Kılıç, Arstanbek, Kalıgul, Moldo Niyaz, Togolok Moldo, Isak Şaybekov, Toktoralı Talkanbaev'lerin şiirleri ve manzumları bunun kanıtıdır.

Çağdaş Kırgız Edebiyatı Bibliyografisi

Kırgız Sovet Adabiyatı Tarihi (1990). Frunze.

ASANALİEV, K. (1960). Kırgız Sovet Prozasının Oçerki. Frunze.

ARTIKBAEV, K. (1982). Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi. Frunze:Mektep

BOGDANOVA, M. (1947). Kırgızskaya Literatura. Moskva

CİĞİTOV, S. (1972). İrlar Cana Cıldar. Frunze:Kırgızstan

CİĞİTOV, S. (1984). 20-Cıldardagı Kırgız Adabiyatı. Frunze:İlim

TOKOMBAEV, A. (1962). Tan Aldında.Frunze : Kırgızstan

BAYALİNOV, K. (1928). Acar. Frunze

ELEBAEV, M. (1936). Uzak Col. Frunze-Samarkand.

SIDIKBEOV, T. (1969).Çıgarmalar. 4 Tomduk. Frunze:Kırgızstan

Alıkul Osmonov. Ömürü Cana Çıgarmaları.(1958). Frunze

GAÇEV, G. (1982). Çıngız Aytmatov i Mirovaya Literatura. Frunze.

ARAGON, L. (1956). Samaya Prekrasnaya na Svete Povest O Lyubvi./ Kultura i Jizn. No 7.

AYTMATOV, Ç. (). Çıgarmalar Cıynağı. 8 Tomduk. Bişkek: Ruhaniyat.

KASIMBEKOV, T. (1971). Singan Kılıç. Frunze.